

Communens samtlige Medlemmer udgjøre selv Communen

Taler

Jonas Anton Hielm

Dato

24 november 1836

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om formannskapslovene

- 1 Advocat Hielm foreslog Beslutningens Forkastelse paa Grund af at der paa et passende Sted i Lovbeslutningens 2det Capitel burde indføres en §, saalydende:
"Til Deeltagelse og Stemmegivning i Repræsentanternes Forsamlinger har enhver af Kjøbstadens stemmeberettigede Indvaanere Adgang, naar han inden
- 5 24 Timer før Forsamlingens Afholdelse for Formandskabet anmelder sin Hensigt, at benytte denne Adgang. De saaledes Mødende ere forpligtede at rette sig efter de Regler for Forhandlingernes Form og Orden, som af Repræsentanterne maatte være vedtagne."
- 10 Dette Forslag blev (mod 5 Stemmer) ikke bifaldt.

I Bestemmelsen om, at al endelig Afgjørelse af Kjøbstædernes Commune-Anliggender skulde udelukkende overlades i Repræsentanters Hænder fandt jeg et Tilbageskridt, stridende mod Øiemedet af den Lov, der attraaedes ugivet.

- 15 Dette Øiemed er paa den ene Side Communernes Myndiggjørelse, deres Emancipation fra Statens Formynderskab i deres egne Anliggender; paa den anden Side, Borgernes politiske Uddannelse, saavel med Hensyn til Dygtighed som til Udvikling af konstitutionel Borgeraand.
- 20 Communens samtlige Medlemmer udgjøre selv Communen. Denne kan derfor ikke ansees for fuldmyndig, med mindre den selv raader over sine Anliggender. At tvinge den til Underkastelse under et Repræsentantskab er alene at undergive den en ny Art af Formynderskab, ikke at emancipere den. At Repræsentanterne kunne vælges af den selv er kun et saare ufuldkomment Surrogat for den
- 25 virkelige Myndighed, hvormed man kun bør lade sig nøie, naar Omstændighederne ei levne Mulighed af andet. Saaledes i en heel Stat, hvor

Udstrækning og Antal gjør det umuligt, at Borgerne umiddelbar komme sammen for at raade over deres fælles Sag. Tildeels ogsaa i Landdistrikterne, hvor deslige almindelige Sammenkomster vilde paa mange Steder have store, tildeels endog uovervindelige Vanskeligheder. Men dette gjelder ikke i 30 Kjøbstæderne; og med Aarsagen bør ogsaa Virkningen bortfalde. Der er kun den Indskrænkning i Myndigheden fornøden, som grunder sig i personlig Afhængighed og gjør Adskillelsen imellem stemmeberettigede og ikkestemmeberettigede Borgere nødvendig. Erhvervelse af Dygtigheden til 35 Deeltagelse i offentlige Forhandlinger hverken nyder tilbørlig Opmuntring, naar denne Deeltagelse indskrænkes til et lidet Antal, ei heller er, ved dette, fuldstændig Anledning til at kjende Evnen og Talentet, naar det kommer an paa Andres tilfældige Valg, - der ikke kan kjende dem, før de have kunnet vise sig, - om det skal fremtræde eller ikke. Den konstitutionelle Borgeraand udvikler sig 40 kun almindelig der, hvor hver Enkelt har Leilighed til politisk Virksomhed.

Regjeringen har erkjendt dette i sin Indstilling til Kongen af 15de Januar 1833 (6te ord. Storth. Forh. Juli S. 1024 sqq.). Deri hedder det blant andet (Side 1038): det er vistnok en nødvendig og naturlig Følge af Samfundsforholdenes 45 Udvikling under en fri Statsforfatning, at der hos alle Borgere opstaaer Stræben efter Deeltagelse i de offentlige Anliggenders Bestyrelse. Dette maa ogsaa i og for sig ansees som et Gode; thi skal levende Sands for Forfatningen vækkes, og hindres fra at ledes paa Afveie, da bør de ved samme garanterede Friheder og Goder, saa meget muligt nydes af de enkelte Borgere, der ved at føle sin Vægt og 50 Betydenhed i Staten, ogsaa vil besjeles af Følelsen for sit moralske Værd i Almindelighed, og saaledes mere vogte sig for Handlinger, der ville berøve ham hans politiske Betydenhed, i det de berøve ham Medborgeres Tillid og de Rettigheder, disse ere i Besiddelse af o.s.v. Længere hen (Side 1045) henholder den sig ogsaa til en Erklæring fra Overbirkedommer Nilsen, hvori det blant 55 andet hedder: "En Hovedhindring for Formandskabers Oprettelse i Land-Distrikterne vil udentvivl Mangel paa duelige Subjekter blive; men denne Hindring kan kun hæves efterhaanden derved, at fornuftige Landmænd gives Adgang til Deeltagelse i, Interesse for og Bevanthed med Communerne egne Anliggenders Bedømmelse og økonomiske Bestyrelse, og følgelig kan 60 Landalmuen ikke for tidlig aabnes denne Adgang."

Ogsaa af foregaaende 7de ord. Storthings Justits-Committee, der forberedede Sagen, og af Odelsting og Lagthing fandt disse Synsmaader udeelt Erkjendelse. Først i den senere nedsatte Communal-Commission hævede sig en enkelt

Stemme mod Fuldmyndigheden og Repræsentanternes Substitution for denne, men den fandt ingen Gjenklang hos Commissionens øvrige Medlemmer. Tvertimod yttres den herimod:

70 "Der kunde vistnok være Spørgsmaal, om det ei var rettere at ordne Communal-
Bestyrelsen her i Landet ligesom i de fleste andre europæiske Lande, hvor
Lovgivningen i den senere Tid har beskæftiget sig med denne Gjenstand,
saaledes, at samtlige Stemmeberettigede kan udvælge et vist indskrænket Antal
af deres Midte til Repræsentanter, som paa Communens Vegne afgjør alle
75 Sager, hvilke Repræsentanter, efter eet eller flere Aars Forløb, deelviis afgaae og
ved nyt Valg remplaceres. Imidlertid har dog Commissionens Pluralitet
(Minoriteten var, som meldt, kun een Stemme) troet ikke at burde foreslaae en
saadan Forandring, da den i Storthingsbeslutningerne antagne Form er den, der
nu finder Sted hos os, saavel i Kjøbstæderne efter Reskr. af 20de April 1791 og
80 14de December 1798, som paa Landet, hvor det i enkelte Tilfælde er bestemt og
ellers sædvanligt, at Øvrigheden paa Thingene indhenter den hele Almues
Formening om alles Vedtagelse af en eller anden Communen vedkommende
Foranstaltning. Det vides heller ikke, at denne Form hidtil har medført
Vanskeligheder i Udførelsen."

85 Men en Pust fra Danmark var istand til med eet Slag ligesom at forgjøre, at
omskabe Alt. Et Dansk Blad erklærede Communemedlemmernes umiddelbar
Deeltagelse i dens Anliggenders Afgjørelse for altfor demokratisk, vil sige, altfor
virkelig, for lidet proforma; og strax forlod Communal-Commissionen sin
90 Mening; Regjeringen, Storthings-Commiteen og Odelsting fulgte efter! "De
Grunde", siger Communal-Commissionen, "som hertil have bestemt dem, ere
fornemmelig, at denne Form for Communalanliggenders Afgjørelse er langt
mindre besværlig - at den tilsteder en roligere og nøiagtigere Prøvelse af
Forslagene, og følgelig maa antages at frembringe bedre overveiede Beslutninger,
95 - at den, naar Forsamlingen holdes offentlig og Repræsentanternes Valg blot
gjælder for et kort Tidsrum, maa afgive tilstrækkelig Betyggelse for, at de
Beslutninger, disse tager, blive ligesaameget i Communens sande Interesse, som
de, der kunde tages af en Forsamling af de Vedkommende selv."

100 Men: - Hvad Besværligheden angaaer, da maatte det udentvivl være rigtigst, at
overlade Bedømmelse af denne til Vedkommende selv, saaledes som i de
tidligere Forslag og Beslutninger var skeet. Det er vistnok mageligere at lade en
Formynder handle for sig, end at handle selv; men det turde dog være faa, som

105 vilde foretrække at lade sig sætte under Formynderskab af denne Grund!
Roligheden i en Forsamling beroer paa dens Organisation og Bestyrelse. I en
Forsamling af 10 eller 20 Communepræsenter kunde det sikkerlig ikke gaae
roligere til, end i vort Storting, der bestaaer af henved 100 Medlemmer, eller i
det engelske Underhus, der bestaaer af over 650; - en Forsamling saa stor, at den
110 for Tiden ikke lettelig skulde kunne sammenbringes større af
Stemmeberettigede i nogen Commune hos os. At Overveielserne skulde være
mindre nøiaktige, naar Mange i Sagen umiddelbar interesserede, under
iagttagelse af behørig Orden, kunde fremstille sine Meninger og Grunde, end
naar nogle faa specielt dertil kaldedes, maaskee af Forholdene paavirkede,
115 handlede med Hinanden derom efter Godtbefinnende, strider mod Sagens
Natur, da det gaaer ud fra, at den størst mulige Alsidighed skulde medføre
mindre Nøiaktighed i en Gjenstands Prøvelse, end den mindre, eller end
Eensidighed; at Beslutninger, til hvilke Faa have givet sin Stemme, skulde være
bedre overveiede end de, hvori alle eller mange have været enige! Offentlighed er
120 en god Ting; og maa man være tilfreds med den, naar man ikke kan have noget
endnu bedre, forbundet med den; naar man ikke blot faaer Lov at høre,
hvordan Formynderen handler, men at være egen Formynder, saa at alle kunne
see og høre det. Valget paa kort Tid hjælper ikke paa det Forbigangne: En fattet
Beslutning imod Communens almindelige Villie hjælpes ikke ved nyt Valg, om
125 end dette var mindre frit for Eensidighed eller fremmed Indflydelse end det
Gamle; og vanskelig bliver desuden en Commune enig om et virkelig nyt Valg,
uden Deliberation, som Valgformerne hos os ikke give Anledning til.
Betryggelsen ved Offentligheden er derfor ufuldkommen, og ved nye Valg lidet
bedre end ingen.

130 Derimod savnes Hensyn til den Dygtighedens og Borgeraandens Udvikling,
hvilken Regjeringen i sin Indstilling, og Overinspecteur Nilsen i sin Betænkning
saa vel har fremstillet som et Hovedmoment i Communens virkelige
Myndighed, og som kun opnaaeligt, naar "de ved samme (Forfatningen)
135 garanterede Friheder og Goder, saameget mulig nydes af den enkelte Borger."

Jeg skal imidlertid indrømme, at Communebestyrelse ved Repræsenter var et
vigtigt Skridt paa hensigtsmæssige Reformers Vei, dersom ikke, ved Siden af
dette, et end vigtigere Tilbagekridt fra den tilsigtede Communernes
140 Emancipation gjordes, ved at berøve Communernes Medlemmer en
Myndighed, som de fra de ældste Tider, - da Lovene endog satte Bøder for
Bonden (datids hæderlige Betegnelse for stemmeberettigede Borgere), der

145 udeblev fra Thingene, hvor de offentlige Anliggender ved hans umiddelbare
Deeltagelse forhandlede og afgjordes, - vare i Besiddelse af, og som
Reskripterne af 20de April 1791 og 14de December 1798 udtrykkelig igjen har
erkjendt Kjøbstæd-Communerne i Besiddelse af. Bevares denne Myndighed, saa
kunde vi haabe, at Land-kommunerne efterhaanden ville ligeledes komme i
Besiddelse af den, - tabes den, da maa Institutionen naturlig gaae den modsatte,
150 Antireformens Vei, fjernes fra sit Maal, istedet for nærmes det.

Den eneste Grund, som jeg kunde erkjende for Tiden at tale for
Repræsentantskaber i Communerne, og som bestemte mig til ei at gjøre
Indsigelse mod at de skulle finde Sted, var den, som Resk. 1798 siger "i nogle
155 Kjøbstæder ikke sjelden indtræffer", den Ligegyldighed ved offentlige
Anliggender, at "meget faa indfinde sig," men de Udeblevne siden vise sig
misfornøiede med hvad der af de Tilstedeværende er blevet vedtaget. Uagtet
meget nu er bedre og annerledes end dengang, og Borger- eller saakaldet
Raadstuesamlinger i det mindste mange Steder finde varm Deeltagelse, der har
160 viist gode Frugter - t. Ex. i Christiania ved at forebygge Troppernes
Casserering, og saaledes deres totale Adskillelse fra Folkemassen - saa tør jeg
dog ikke negte Muligheden af, at saadan Ligegyldighed endnu paa nogle Steder
kunde vise sig. For dette Tilfælde anseer jeg det hensigtsmæssigt, at nogle af
Communens Medlemmer ere valgte og nødte til at være tilstede for at tage
165 Beslutning; dog saaledes, at de kun med de øvrige, som frivillig møde,
repræsentere Communen, der bestaaer af samtlige Mødende og Udeblevne,
altsaa med samme Virkning, som om de frivillig vare mødte.

Her at optage de yderligere Grunde, som anførtes imod denne min Synsmaade,
170 og hvorledes jeg besvarede disse, havde jeg ønsket; men Tiden tilstrækker ikke.
Jeg skal derfor alene tilføie den Bemærkning, at de forskjellige Meninger udtalte
i det Væsentlige samme Aand, som i det Foregaaende fra begge Sider fremstillet;
og den, at jeg til Slutning tillod mig, da Lagthinget havde udtalt sin Mening, - at
yttre Haab om noget Bedre i Fremtiden, bygget derpaa, at Indretninger, som
175 den nu er indført, maatte i deres Begyndelse gjerne betragtes som provisoriske,
da Erfaringen senere ville lade finde Mangler ved den, som ikke strax kunde
indsees, men som efter Tidsforløb gjøre en almindelig Revision af Værket
fornøden; med Hensyn til denne var det, at jeg troede det hensigtsmæssigt at
bidrage til Opbevaring igjennem skriftlig Votum af det nu passerede, for at det
180 maaskee da kunde komme under fornyet Drøftelse.

Kilde

185 "Storthings-Forhandlinger i Aarene 1836-1837", Anden Deel, s. 1033-1043.

Emner

Debatt, Innlegg, Kommunepolitikk, Lovgivning, Regionalpolitikk

URI

190 <https://www.virksommeord.no/tale/communens-samtligemedlemmer-udgjore-selv-communen>

195

200

205

210

215

220